

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука "Аз Буки"

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
в година XXI, 2012 в киевля 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
в година XXI, 2012 в киевля 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
в година XXI, 2012 в киевля 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
Педагогика**

Българско научно-педагогическо и методическо списание
в година XXI, 2012 в киевля 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
в година XXI, 2012 в киевля 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научностратическо списание
в година XXI, 2012 в киевля 1

Философия

Българско научно-методическо списание
в година XXI, 2012 в киевля 1

**Чуждоезиково
обучение**

Научно-методическо списание
в година XXXIX, 2012 в киевля 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

40 1 – 7 ОКТОМВРИ
2015 г.

Избрано

Педагогика на един клик разстояние

*Откъс от „Педагогическият блог
и приложението му в българския
образователен контекст“*

Ели Дечева

ФЕГ „Антоан дьо Сент-Екзюпери“ – Пловдив

В нашия все по-виртуализиращ се свят ние, родителите и учителите, все повече сме изправени пред „предизвикателството“ да възпитаваме и обучаваме новаторски, да използваме редовно приложения и инструменти, достъпни само на „едно кликване“. Едва ли някой може да си представи света без интернет, а още по-малко нашите деца и ученици биха го направили. В последно време се заговори даже за „интернет зависимост“ или за „пристрастяване към глобалната мрежа“. Този синдром засяга все по-голям брой потребители – както пограсстващи, така и галеч по-възрастни. Според данните на „Маркет тест“ от края на 2012 година 58,9% от българите над 15 години използват редовно интернет. По-актуално изследване на „Алфа Рисърч“ – от юли 2014 година – показва, че процентът на използващите интернет е приблизително същият, но само при пълнолетното население на България. Не трябва да се пропуска фактът, че процентът едва ли е точен, тъй като голяма част от ненавършилите пълнолетие също редовно „сърфират“ в интернет пространството, а 19,9% от българското население в трудоспособна възраст е с основно или по-ниско образование. В отговор на тази тенденция е и намерението на Министерство на образованието да включи в новите учебни програми за седми и осми клас теми, свързани със социалните мрежи и блогите.

Заглавието е на редакцията

www.foreignlanguages.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Димитър Веселинов
E-mail: d_vesselinov@yahoo.com

Редактори

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: foreignlanguages@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 4/2015:

ПРИЛОЖНО ЕЗИКОЗНАНИЕ

Често допускани грешки в изграждането на кохезията при превод от английски на български език / *Десислава Тодорова*

МЕТОДИКА

Педагогическият блог и приложението му в българския образователен контекст / *Ели Дечева*

Резюмето – една от целите в езиковото обучение / *Янка Коева*

ЕЗИК И КУЛТУРА

Превод и промяна в разбирането за норма / *Дария Каранеткова*

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКА АРХЕОЛОГИЯ

Постижение на хакаската лингвистична и историко-етнографска лексикология / *Емил Боев*

ХРОНИКА

80-годишен юбилей на проф. Стефана Димитрова / *Мони Алмалех*

Официален старт на Асоциацията на мароканските студенти в България / *Страшимир Найденов*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Опит за моделиране на образа на жената в испанското езиково пространство / *Димитър Веселинов*

Детската литература в огледалото на модерността / *Весела Белчева, Свилен Станчев*

Да анализираме граматиката / *Нели Тинчева*

Културите на лузофонските страни / *Яна Андреева*

VII МЕЖДУНАРОДНАЯ КВАЛИФИКАЦИОННАЯ ШКОЛА «СОВРЕМЕННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ»

Приветствия и програма

Современные педагогические технологии в профессиональной подготовке молодых русистов / *Галина Шамонина*

УЧАСТНИКИ В VII МЕЖДУНАРОДНОЙ КВАЛИФИКАЦИОННОЙ ШКОЛЕ

Лекторы. Биографический Справочник. Резюме мастер-классов / *Леонид Московкин, Валерий Ефремов, Галина Шамонина, Стоянка Почеканска, Денис Бужин*

Экскурсионная технология в преподавании русского языка как иностранного / *Леонид Московкин*

Словарь в интернете: социокультурный аспект / *Валерий Ефремов*

Основные вопросы лексических трудностей в русском как иностранном (на фоне славянских языков) / *Денис Бужин*

Именно такъв вид иновация в сферата на новите технологии и прилагането им в образователно-възпитателния процес ще разгледам в настоящата статия, като целта ми не е да аргументирам *защо* е нужно да се прилагат WEB 2.0 инструментите, в частност педагогически блог, в процеса на обучение, а *как* бихме могли да ги прилагаме за повишаване на мотивацията, интереса и успеваемостта на учениците, за възпитаване на гражданска позиция...

Въпреки че в световен мащаб понятието *блог* (съчетание от Web и log) съществува повече от десетилетие, а педагогическите блогове не са изключение, в българската образователна действителност блогът е нововъвеждане.

В своята статия, посветена на блога, Бриджит Вандал го дефинира по следния начин: „Блогът е вид уебстраница, чиято форма наподобява личен онлайн дневник, гатуран и представен в обратен хронологията на публикуване рег. В него интернет потребителят може да споделя своите идеи и впечатления по разнообразни теми, публикувайки по свое желание обикновено кратки и изпъстрени с хипервръзки информативни или лични текстове, които подтикват към коментари от страна на читателите“. Блогът, както го определя доцент д-р Иванка Мавродиева, може да бъде дефиниран и като „социална медия“, чиито основни характеристики обикновено включват първа страница с определен брой съобщения, започващи с най-новия гатуран архив, категории, списъци и блогрол.

От своя страна, широко разпространеното в други образователни системи понятие „педагогически блог“ представлява предефинирано дигитално пространство, включващо следните основни характеристики, които, разбира се, се отнасят и за всеки друг вид блог.

– *Лесен за употреба* – да се създаде, да се администрира и да се поддържа блог, е във възможностите на всеки, тъй като не се изисква влагане на HTML езика.

– *Бързина и гъвкавост* – нужни са не повече от пет минути да се създаде блог, а и да се публикува статия или коментар.

– *Интерактивност* – блогът създава условия за ефективно взаимодействие между автора и неговите читатели. Читателите, от своя страна, могат да коментират както цялостното съдържание на блога, така и на отделни постинги от него, а също и да четат и реагират на мнението, дадено от други читатели. Именно тази характеристика на блога прегопределя неговата ефективност и за образователни цели.

– *Възможност за интегриране на хипертекстови връзки* – блоговете създават възможност за вмъкване на връзка с други източници на инфор-

мация във виртуалната мрежа (уебстраници, групи блогове, дискуссионни форуми и др.).

– *Цена* – немалко интернет портали предлагат безплатно пространство за създаване и поддържане на блог.

– *Достъпност* – блогът може да бъде отворен за всички интернет потребители или с ограничен достъп само за определени читатели или автори. Възможността за ограничаване на достъпа до блога създава условия за надеждна защита на учениците при използване на интернет пространството.

– *Мултифункционалност* – блогът предлага възможност за добавяне на текст, картина, звук или видео.

В тази посока на разсъждение може да се твърди, че блогът внася ново измерение на образователния контекст, като допринася за „активно учене“ със средства и ресурси, много близки до ежедневието на учениците от средното образование. Много са статиите в публичното пространство, които акцентират върху интернет потреблението на погростащите в България и алармират основно за негативните тенденции от това. В статията на вестник „Монитор“ от началото на 2012 година се представят *тревожни* данни от проучване на фондация за защита на детето в интернет – „Делфин“, което показва, че децата прекарват по 30 часа седмично в интернет. Според проучване на „Витоша Рисърч“ над 85% от българските гимназисти използват интернет. „На практика това ги прави най-активната група потребители в сравнение с общите тенденции на използване на виртуалното пространство от българското население изобщо. Очевидно, новите технологии се характеризират с висока степен на популярност сред младите хора, тъй като им предоставят бърз и лесен начин за общуване, голямо количество информация и почти необятен източник на безплатно съдържание – фактори, които по принцип оказват най-съществено влияние върху дела на интернет потребителите въобще. На съвременния етап новите технологии представляват по-скоро задължителен, отколкото „луксозен“ елемент в общуването на младите хора.“ И след като не можем да ограничим учениците да сърфират в мрежата, а и нужно ли е да го правим, то можем да опитаме да насочим интернет енергията им в друга, галеч по-позитивна посока. Още повече и ученици, и родители считат, че най-ангажирани с интернет възпитанието на погростащите трябва да бъдат учителите, сочи проучване на Националния център за изучаване на общественото мнение при Народно събрание.

Често в педагогическата си практика сме изправени пред необходимостта от изграждане у учениците на умения за безопасно и ефективно търсене и селектиране на информация във виртуалното пространство. Ето защо пресечната точка на „безопасното“, но и пасивно потребление на интернет ресурсите, от една страна, и активното и свободно себеизразяване в интернет пространство, от друга страна, се материализира чрез възможностите, които предлага педагогическият блог.

Без съмнение, може да се твърди, че мултиплицирането на практиката за създаване на педагогически блогове придава ново, европейско измерение на обучението. Особено популярни в последните години сред учениците в Западна Европа и Америка (дори и предвид спада на броя им в контекста на конкуренцията на „Фейсбук“), блоговете вече намират своето приложение в учебната дейност и в България. И ако във Франция всеки втори тийнейджър има свой собствен блог, то статистиката сочи, че в България близо 2% от интернет потребителите са създали или участват в блог. Профилът и социалният статус на блогъра в България също са по-различни. Проучване на блогосферата у нас, иницирано от PR агенция AMI Communications и осъществено в партньорство с Нов български университет и агенция за пазарни проучвания „Арбитраж“, показва, че над 40 % от блогърите у нас са хора на ръководни позиции или имат собствен бизнес и са на възраст най-често между 25 и 34 години. Българските блогъри често „са добре образовани, добре информирани, добре мислещи, професионално активни и решени да използват предимствата на интернет, за да

кажат това, което мислят. [...] Личности с най-разнообразни професии и житейски опит, обикновено утвърдени професионалисти, голяма част от активните блогъри в България са хора с позиция и отговорност към средата, в която живеят. Освен като активни граждани те често биват възприемани и като „говорители“ на цели обществени и/или професионални групи“. А нали основната „мисия“ на българското училище е „децата и младите хора в съвременното демократично общество да придобият нагласата, знанията и уменията, които са им необходими, за да учат цял живот, да се трудаят и проявяват високо гражданско съзнание“. Още по-амбициозни цели си поставя и Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж 2014 – 2020“, чиято „основна цел ще бъде постигането на интелигентен растеж и изграждането на общество, базирано на знанието, чрез повишаване на качеството на научните изследвания и образованието“, чрез осъвременяване на системата на образование и осигуряване на нейната адаптивност спрямо потребностите на пазара на труда, като се предвижда и модернизирани на образователната система на всички нива.

Педагогическият блог благоприятства както изразяването на лична позиция по даден проблем чрез текст, картина, звук или видео, така и способства за развиване на уменията за създаване на писмен текст както на майчиния, така и на чужд език. А едно от основните ядра на учебната програма по чуждоезиково обучение е именно писменото изразяване на чуждия език. Без да е придобил такава способност, ученикът трудно би се приобщил към социалния живот в гражданското общество.

За включване в обучителния процес по чужд език на технологии за информация и комуникация се говори и в редица нормативни документи. Две от специфичните цели например на Лисабонската стратегия за развитие в образованието касаят езиковото обучение и прилагането на ИКТ в преподаването и ученето. Обединяващо звено между тези два акцента за развитие може да бъде прилагането на педагогически блог, специално създаден за дадена общност от обучавани ученици, с конкретни педагогически цели, за точно определено учебно съдържание.

Пълния текст четете в сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 4

Преподаването акцентира не само върху знанията за тестове

*Откъс от „Проблемът за оценяването
в природонаучното обучение в началното
училище“*

Иванка Кирилова

Съюз на учените в България

Когато на учителите се зададе въпросът как оценяват учениците си, те обикновено говорят за изпити, устно препитване, тестове и други формални методи. Тези тестове обикновено са съгласувани с Държавните образователни изисквания. В допълнение на това учениците от всеки клас знаят, че ако нещо е важно, то ще бъде включено в теста.

От друга страна, когато на педагозите се постави въпросът как разбират дали учениците са овладели съответните знания и умения, отговорите са твърде разнообразни. Те говорят за домашна работа, работа в клас, дискусии и дори за изразенията на лицата на децата. Посоченото „разминаване“ доказва, че оценяването, което служи за нуждите на учителите, е твърде различно и в известна степен несъвместимо с това, което е необходимо на децата, родителите, директорите, инспекторите и т.н.

За да се преодолее посоченото противоречие, е необходимо да се спазва основният принцип на оценяването, а именно – да се оценява това, което се очаква, че децата са научили. Оценяването в природонаучното обучение трябва да отразява целите на обучението и това, което ценим най-много. Следователно, преподаването не трябва да акцентира само върху знанията, които ще бъдат включени в даден тест, но и върху това, което се очаква учениците да научат (цели и очаквани резултати от обучението) (Martin, 2009; Every child a scientist, 1998; Coffey et al.).

Заглавието е на редакцията

www.pedagogy.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Емилия Василева

E-mail: embavassi@abv.bg

Редактор

Любомира Христова

0889 22 12 15

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: pedagogy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 6/2015:

*ЕЗИКОВАТА ГРАМОТНОСТ –
СЪСТОЯНИЕ
И ПЕРСПЕКТИВИ*

Учителят прави училището /
Мариана Мандева

Как мишката да не изяде кни-
гата – поуките от една педаго-
гическа практика в първи клас
/ *Мариана Мандева, Диляна Га-
джева*

Учителите и родителите –
партньори в насърчаването на
детското четене / *Ангелия Нико-
лова*

Промяна в стратегиите за уче-
не – път за подобряване четив-
ните умения на малкия ученик /
Ренета Минчева

Четенето и писането на бъл-
гарски език в уроците по „не-
езиковите“ учебни дисциплини

в началния образователен етап /
Диляна Гаджева

Възможности за овладяване на четенето с разбиране от 7 – 11-годишните ученици от ромски етнически произход с помощта на образователния софтуер „Envision“ / *Диляна Димитрова*

Непреднамерено изучаване на официалния български език като втори език в начална училищна възраст – за една езикова ситуация в районите със смесен етнически състав / *Виктория Стойчева*

За интеграцията на формални, неформални и информални подходи при лингвометодическата подготовка на началния учител / *Василе Феим Адем*

ДИСКУСИОННО

Педагогиката – общата дидактика – предметните дидактики – основа на модернизацията на образователната система / *Петър Петров*

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОНИКНОВЕНИЯ

Проблемът за оценяването в природонаучното обучение в началното училище / *Иванка Кирилова*

УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ

Университетите за „третата възраст“ в контекста на перманентното образование / *Валентина Василева*

ДОКТОРАНТСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Социално подпомагане на учениците от професионалните училища в България – исторически опит / *Светлана Николаева*

Готовност за оgramотояване / *Екатерина Чернева*

СПОДЕЛЕН ОПИТ

Играта и игрово-образователното пространство като процес с позитивно емоционален и творчески коефициент / *Калина Върбанова, Анета Момчева*

Психогимнастиката за опазване психичното здраве при 5 – 6-годишните деца / *Любимка Габрова*

КНИЖНИНА

За учителя като компетентен комуникатор / *Ангел Петров*

1. Какво следва да се оценява в природонаучното обучение в началното училище?

Оценяването е систематичен, многостепенен процес, който включва събиране и интерпретиране на информация за постиженията на учениците (National Science Education Standards, 1996). Този процес е повече от описание, защото позволява:

- събиране на данни по планиран и систематичен начин;

- интерпретиране на информацията с цел поставяне на оценка;

- комуникация и използване на поставената оценка (Harlen et al, 2003).

В допълнение на това чрез оценяването учителите може да:

- свърже опита на децата с техните индивидуални нужди, интереси и способности;

- определи какви трябва да бъдат следващите стъпки в учебно-възпитателния процес;

- планира целите на обучение;

- реши какъв вид и качество на обратна връзка да прегосподи относно прогреса на учениците (Newton, 2000).

Основната цел на оценяването в обучението е да се събере и интерпретира информация за постиженията на учениците – какво знаят и могат. За да се постигне това, събраните данни трябва да позволят на учителите да осъществят преценка дали резултатите на децата отразяват постигането на очакваните резултати пълно, цялостно и точно (Martin, 2009). Следователно, педагозите трябва да преподават и оценяват:

- способностите, уменията на учениците, като например: способност за използване на доказателства, умение за аргументиране на обясненията и т.н.;

- процесуални умения – като например: умение за систематично наблюдение, умение за точно измерване и т.н.;

- природонаучни знания и концепции – като например: знания за адаптацията на организмите, за Земята като планета от Слънчевата система и т.н. (Carlson et al, 2003);

- отношения – като например: упоритост, желание за промяна на обясненията при откриване на нови доказателства и т.н.

Втората и също така важна цел на оценяването е преценката за работата на учителя и самата учебна програма.

В природонаучното обучение децата трябва да са наясно кои са важните резултати от обучението, както и да разберат, че науката не е просто сбор от факти. Понякога учителите отстъпват пред твърдението, че трябва да преподават според това, което се тества, вместо да тестват това,

което е преподадено. Тази констатация се потвърждава и от обстоятелството, че фактическата информация е относително лесна за установяване и поради това местовете, съдържащи такава информация, доминират. От своя страна, педагозите преподават на децата факти, така че учениците да се представят по-добре на споменатите тестове. Тази тенденция трябва да бъде заменена, като се тества това, което е преподадено. Необходимо е също да се променят възгледите за оценяването. Изпитването с традиционните лист-молив тестове трябва да се допълни с по-автентични методи като интервюта, наблюдения, портфолио и др. Наред с това оценяването не бива да се ограничава до специфични случаи като например в края на раздел или срок, а да се превърне в интегрална част от обучението. Тази нова парадигма ще позволи на учителите да съберат максимално необходимата им информация за прогреса на децата и да използват разнообразни методи за постигане на споменатата цел (Martin, 2009).

2. Кои са основните видове оценяване?

Съществуват различни класификации относно видовете оценяване. Според формата на проверка на знанията и уменията се посочват: устна, писмена, тестова, практическа и графична (Мирчева, 2004).

В зависимост от периода на провеждане се различават: проверка преди изучаването на дадена тема, проверка по време на обучението по темата и финална проверка (Science for all children, 1997).

Една от най-разпространените класификации в природонаучното обучение е тази според целта на оценяването. То може да служи за:

- подпомагане на детското учене (формиращо оценяване);
- установяване на детските постижения на даден етап (обобщаващо оценяване);
- оценяване на ефективността на преподаването (фокусира се върху постиженията на класа, а не на отделния ученик);
- установяване на постиженията на учениците от дадени населени места (оценяват се резултатите на определена извадка от всички ученици);
- изследователски цели или оценка на учебната програма и средствата за обучение (учебници, учебни помагала) (Harlen et al, 2003).

Най-често в процеса на оценяване учителите преследват две цели. Първата е да проверят знанията на учениците в процеса на постигането на дадена цел и да оценят какво е необходимо да се направи, за да се подобри ученето (формиращо оценяване). Втората цел на оценяването е да се изгради цялостна картина или обобщение на детските постижения в края на изучаването на дадена тема или в определен период от време (обобщаващо оценяване) (Loxey et al, 2010).

Разгледаните цели определят и специфичните характеристики на формиращото и обобщаващото оценяване в природонаучното обучение. За разлика от обобщаващото формиращото оценяване може да се провежда по всяко време и се използва от учителя, за да планира и отговори на специфичните нужди и потребности на децата (Olson et al, 2000). Необходимостта от подобно оценяване се определя и от факта, че когато педагозите събират информация и я използват за планиране на следващите стъпки в учебния процес, то обучението е по-ефективно. От своя страна, децата също са информирани, разбират какво трябва да направят, за да подобрят резултатите си, и са мотивирани за успех (Submission to the Education and Skills Committee, 2007).

Формиращото оценяване се отличава със следните характеристики:

- оценява широк спектър от резултати, като например: изследователски умения;
- използва разнообразни задачи за оценяване – не само тестове, но и портфолио, оценяване, основано на представянето и др.;
- интегрира оценяването с учебната програма и се осъществява в по-автентичен контекст (Bell & Cowie, 2001; Ruiz-Primo & Furtak, 2004).

Обобщаващото оценяване изисква събиране на систематична колекция от данни.

Те обикновено отразяват това, което детето може да постигне самостоятелно. Тези резултати се използват от учителя за дискусия с родителите, за сравнение с гържавните образователни изисквания или за сравнение на успеха между отделните ученици (Loheу et al, 2010). Най-често този вид оценяване се извършва с помощта на тестове и се отличава със следните характеристики:

- определя в каква степен и дали са постигнати стандартите;
- сравнява децата според постиженията им;
- определя се оценки в зависимост от резултатите (Hammerman, 2008).

Всичко, което е свързано с оценяването – методите за събиране на информация, как се поставя оценката, за какви цели и как се използва, трябва да служи на оценяването. Ето защо е много важно да бъде ясна целта, когато се планира и предприема оценяване. Всъщност разликата между формиращото и обобщаващото оценяване не се състои толкова в начина, по който учителите получават информация, а в начина, по който тези данни се използват. В този смисъл, учителят може да използва едни и същи методи, но да постигне различни цели (Harlen et al, 2003).

3. Кои са основните методи за събиране на информация в природонаучното обучение в началното училище?

Понятието „методи за събиране на информация“ е използвано умишлено вместо „методи за оценяване“, тъй като оценяването изисква и осъществяване на преценка за постиженията на децата. Това е също много важен аспект при поставянето на оценка и означава, че събраната информация се сравнява с определени очаквания, стандарти или критерии по следните начини:

- понякога очакванията на педагозите са специфични за всяко дете, например: учителят дава окуражаващ отговор на ученика чрез признание за неговата работа или чрез усмивка (това е оценяване, насочено към ученика);
- понякога очакванията се базират на това, което е нормално за децата на определена възраст (оценяване, основано на норма);
- понякога очакванията са изразени чрез различни нива на разбиране или овладяване на съответното умение (оценяване, основано на критерии) (Harlen et al, 2003).

В зависимост от целта на оценяване (формиращо или обобщаващо), както и според очакваните резултати, учителят избира определени методи за събиране на информация за постиженията на учениците.

Един от най-достъпните методи за събиране на информацията относно постиженията на учениците е наблюдението. Комбинирано с формални или полуструктурирани интервюта, то може да предостави на учителя данни за степенята на овладяване на процесуалните умения. Наблюдението може да бъде неформално или структурирано.

Неформалното наблюдение се осъществява, когато педагогът наблюдава извършването на определени дейности от децата (например работа в група). По този начин учителят придобива представа за това какво правят учениците, дали работят в правилна посока, дали проучват и дали извършват конкретни операции по подходящ и логически последователен начин.

Структурираните наблюдения могат да бъдат осъществени по няколко начина. Най-често учителите подготвят списък със специфични индикатори за постиженията и докато преминават около децата, отбелязват тези показатели, които са забелязали в победението на даден ученик. След това педагозите могат да осъществят качествена оценка (в зависимост от броя на наблюдаваните индикатори) или количествена (като се постави определена оценка за изпълнението на всеки индикатор, а след това се сумира средната оценка за всички наблюдавани показатели) (Martin, 2009).

Друг метод, свързан с използване на структурирано наблюдение, е оценяването чрез извършване на практически дейности. Това са дейности, които са ориентирани към представяне и които се използват, за да се проследи развитието на дадено

процесуално умение. За целта учителят може да изгради няколко станции, всяка от които да предразполага учениците да демонстрират дали са овладели знания и умения по дадена тема (например: учениците от станция 1 трябва да класифицират картини според това дали са примери за изпаряване, или не, децата от станция 2 – да извършат опит, свързан с изпаряването, а учениците от станция 3 – да опишат или нарисуват наблюденията си, свързани с изпаряването, и т.н.). Децата се преместват от станция в станция (индивидуално или в група) и изпълняват необходимите дейности. По този начин учителят установява дали е овладяно определено умение (например наблюдение), както и знанията на учениците по дадена тема (например изпаряване).

Този метод за събиране на информация има множество предимства – децата са поставени в контролирани и константни условия, а учителят може да събере информация за учениците от класа. Избягва се и неудобството, свързано с устното препитване (това е предимство за децата с недостатъчно развити комуникативни и речеви умения). Недостатък на оценяването чрез практически дейности е фактът, че то може да се превърне в „тест“ и да предизвика страх и напрежение у децата (Martin, 2009; McMahon et al, 2006).

Често използван метод за установяване на детските постижения е и беседата. В хода на обучението учителят задава различни въпроси – закрити и открити; въпроси, изискващи знания, разбиране, приложение, анализ, синтез, оценка. В тази връзка трябва да се посочи, че диалогът, в който само педагогът задава въпроси, е непродуктивен. Създават се възможности за поставяне на фактически въпроси, които изискват кратко време за отговор и в които се включват малко ученици. За да се осъществи пълноценен диалог, учителите трябва да:

- предоставят на децата време за отговор, да дискутират мнението си в група или с партньор и след това да говорят от името на групата;
- предоставят на учениците избор между няколко възможни отговора и да ги попитат кой избират и защо;
- позволят на децата да запишат отговорите си и след това да ги прочетат.

В допълнение на това учениците също трябва да имат възможности да задават въпроси. По този начин те започват да изпробват идеите си и разкриват теми, които ги интересуват.

Освен беседата в природонаучното обучение в началното училище приложение намират и методите за оценяване на детското представяне във връзка с участието в проекти или проучвания. Чрез тях учителите изпращат съобщението, че науката не е само съвкупност от знания, но и процес на комуникация. Проучванията и проектите изискват от учениците да открият теми, които са интересни за тях, и да прилагат знанията си при решаване на проблеми в ежедневието си. Всяка тема, свързана с опознаване на природата, може да стане фокус на проучване или проект. От своя страна, учениците (в група) вземат решение да предприемат изследване, събират информация и избират начин, по който да споделят какво са научили. Проучванията трябва да бъдат селектирани внимателно, да има достатъчно ресурси, да са адаптивни и релевантни на учебната програма. Активното участие в проекти и проучвания позволява на учениците да наблюдават, проявяват аналитични способности, творчество и желание за учене. Представянето на проекти и проучвания е ефективно, когато учителят изгради система от критерии за оценка на детските отговори.

Достъпен метод за събиране на информация, особено в начална училищна възраст, са детските рисунки. Това се обуславя и от факта, че малките ученици нямат добре развити умения за писмено изразяване и по тази причина анализирането на рисунките може да бъде много полезно. Поставянето на задачата: „Нарисувайте дърво и надпишете частите му, като ги посочите със стрелка“, може да доведе до събиране на доказателства за концепцията „дърво“ и до идентифициране и отбе-

лязване на различните му части. Алтернатива на това е възможността да се даде на децата диаграма, на която да надпишат частите на гървото. Това е по-бърз и лесен начин за проверка на знанията. Например в работния лист може да бъде поставена следната задача: „Довършете рисунката на цъфтящото растение. Надпишете частите му и ги посочете със стрелки“.

За да подпомогне учениците, учителят може да даде лист с гуми, които да послужат на децата при надписване имената на частите на растението.

На децата може да се представи и серия от картини, а те да идентифицират тази, която показва дадено събитие (например: да отделят пролетната картина).

Учениците могат също да подреджат серия от картини според последователността на протичане на определен феномен (например: подредете картините, илюстриращи кръговрата на водата, в правилната последователност) (Newton, 2000).

Концептуалните карти са друг достъпен метод за събиране на информация в начална училищна възраст. Те предоставят възможности за измерване или отразяват по-комплексни равнища на мислене и в същото време са бързи, директни и съдържат малко писмена информация. Чрез тях се събират данни за качеството на ученето и за ефективността на преподаването. Концептуалните карти са полезни за учениците, защото им помагат да научат повече за структурата на знанията и за процеса на тяхното изграждане. Те показват също и взаимовръзките между концепциите и по този начин разкриват коректни или некоректни природонаучни идеи.

Пълния текст четете в сп. „Педагогика“, кн. 6

Девизът „Княз, закон, отечество!“

*Откъс от „Проблемите на българския
революционен национализъм през 1901 г.“*

Тодор Радев

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

В самото начало на ХХ в. развитието на българското националноосвободително движение в Македония и Одринска Тракия се оказва изправено пред тежки проблеми. Част от тях са резултат от засилващите се противоречия между Върховния комитет и Заграничното представителство на Вътрешната организация в София. Проблемите са следствие и от силния дипломатически натиск на Русия върху Княжество България за сдържане на революционния национализъм и от разкритията на Високата порта във вилаетите, засегнали тайните структури на Вътрешната организация (ВМОК). Важно значение има и намесата на княз Фердинанд, който е обезпокоен от излезлите извън контрол действия на Борис Сарафов, превърнал софийския Върховния комитет (ВМОК) в своеобразна „държава в държавата“. Монархът е особено притеснен от конспиративната мрежа на тайните офицерски братства, застрашаващи неговия контрол върху офицерския корпус. Въпреки това официалните и неофициалните фактори в София не се отказват от намерението си да взривят неизгодното за българския иредентизъм балканско статукво (т. нар. „стъклен похлупак“), ревностно крепено от Русия и Австро-Унгария.

След проваления политически проект на министър-председателя ген. Рачо Петров за изграждане на управляваща „безпартийна“ партия, пропагандиран

Заглавието е на редакцията

www.history.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Пламен Митев

E-mail: plamdm@abv.bg

Редактор

Д-р Албена Миланова

0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: history@azbuki.bg

Съдържание на сп. „История“, кн. 4/2015:

ПОГЛЕД НАД БАЛКАНИТЕ

Проблемите на българския революционен национализъм през 1901 г. / *Тодор Радев*

Убийството на консулите Жул Мулен и Хенри Абот, разгледано от Апостолос Вакалопулос в студията му „Драматичните събития в Тесалоники през май 1876 г. и влиянието им върху Източния въпрос“ / *Дора Савова*

The Balkans in the Evening Before Modernization / *Harald Herpner*

**ДОКУМЕНТАЛНО
БОГАТСТВО**

Дневникът на Денис Н. Прит от посещението му в България (4 – 17 септември 1948 г.) / *Васил Параскевов*

**ЦИВИЛИЗАЦИОННИ
ГРАНИЦИ**

Обликът на аболиционизма. Уилям Лойд Гарисън – геният на универсалната еманципация (1831–1865) / *Борислав Момчилов*

ПАЗИТЕЛИ НА ПАМЕТТА

Към ранната история на Държавен архив – Русе / *Стефка Маринова*

Музей на Възраждането във Варна – да съхраняваш и да създаваш история / *Марияна Николова*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Пътеводител по византийски Истанбул и околностите / *Симеон Антонов*

Проф. Румяна Кушева – методик, историк, общественик / *Кирил Димчев*

чрез в. „Свят“ под девиза „Княз, закон, отечество!“, проведените през февруари 1901 г. парламентарни избори се оказват възможно най-демократични. Липсата на доминираща партия в новото Народно събрание трайно пътя към коалиционен кабинет. Въпреки различните версии в историографията за речените в двораца политически пасианси създаването на правителство с русофилска ориентация изглежда предопределено от иредентистките ходове на княз Фердинанд. На 19 февруари 1901 г. е създаден коалиционният кабинет на Петко Каравелов, включващ представители на Демократическата и Прогресивнолибералната партия. Недостатъчният за парламентарно мнозинство депутатски състав на двете партии е допълнен от депутати на Народната партия, като тази подкрепа е заплатена с избора на Иван Евстратиев Гешов за председател на Народното събрание. Ръководството на МВнРИ неслучайно е поверено на лидера на крайно русофилската Прогресивнолиберална партия Стоян Данев, а ген. Ст. Паприков, като представител на традиционната офицерска квота на двораца, запазва поста си на военен министър. Тактиката на княз Фердинанд по националния въпрос не претърпява съществени корекции. Съставът на коалиционния кабинет представлява разбираем реверанс към Русия, но монархът не се отказва от възможността да пробие „стъкления похлупак“ чрез задкулисно активизиране на революционния национализъм в подходящ момент. При това положение Тайният кабинет на княз Фердинанд привежда в ход курса към персонални промени във ВМОК, но не за удовлетворяване на руската дипломация, а за възстановяване на княжеския контрол върху ръководния орган на Македоно-одринската организация в България. Междувременно обаче до София достигат тревожни сведения от Солун.

Поредната правителствена промяна в България съвпада по време с апогея на Солунската афера. Първостепенна изворова стойност за разкритията на турската полиция, довели до ареста на почти целия Централен комитет на Вътрешната организация, имат сведенията на очевидците Иван Магжаров, Иван Гарванов, Коне Самарджиев и Атанас Шопов. Най-обстояен и неподправен характер имат рапортите на председателя на българската църковна община в Солун свещеникоконом Ив. Магжаров до екзарх Йосиф в Цариград. Според неговите данни началото на Солунската афера е поставено с ареста на три „неблагонадежни момчета“ на 22 януари 1901 г. (според другите избори датата е 23 януари). Важно значение по този случай имат спомените на Ив. Гарванов, тъй като са свидетелство на очевидец, който по това време е учител в Солунската българска мъжка гимназия и ръководен член на местния маен комитет на БМОК. Той потвърждава, че разплитането на конспиративната мрежа започва със залавянето на две от споменатите

от Ив. Маджаров „неблагонадеждни момчета“ – излизашите от публичен дом Милан Михайлов и Александър Ников. Поради погребни „погвизи“ и убийството на „някаква публична жена“ М. Михайлов, „слуга“ за известно време в софийския Върховен комитет, бил изпратен от Б. Сарафов в Солун, където постъпил на „служба“ в Централния комитет на Вътрешната организация.

Тази колоритна кратка характеристика, която е показателна за използвания човешки материал за т. нар. организационни терористи, се потвърждава от съвещанията в епистоларната кореспонденция между бившия активен член на Тайното братство К. Самарджиев и В. Кънчов. Известно е, че в хода на полицейските акции Ал. Ников се самоубива, но Милан Михайлов, Милан Ризов и Коце Лазаров (ученици в Солунската гимназия) вършат предателства, предизвикали най-силния удар върху ЦК на БМОРК и въобще върху българската интелигенция в Солун. Сред арестуваните през февруари 1901 г. са г-р Христо Татарчев, Пере Тошев, Христо Матов и други видни дейци на БМОРК, осъдени впоследствие на различни срокове заточение в Подрум кале. Солунската афера е повод на 22 февруари 1901 г. търговският агент Ам. Шопов да изпрати до МВНРИ в София поверително писмо под надслов „Критически поглед върху някои от делата на тая организация“. Според него основната причина за всички погребни афери е практикуваният от Вътрешната организация революционен терор. Шопов предупреждава, че революционерите забъркват в делата си „официални български учреждения в Турско“ – митрополити, общини и търговски агентства, а особен риск крие посвещаването на ученици в конспирацията. „Скромното ми мнение е, г-не Министре – подчертава търговският агент, – че ако съществува организацията, трябва да се тури на здрави основи и в опитни ръце, иначе ние сами ще предизвикваме и причиняваме катастрофите си, ние ще се самоунищожяваме и изтребяваме.“

След арестите в Солун ръководството на ЦК на БМОРК е поето от незасегнатия от аферата Иван Гарванов. „Хаджи Николов (членът на Централния комитет Иван Хаджиниколов – Т. Р.), който още не беше арестуван, вика мене и Спас Мартинова, и понеже чакаше да го затворят, посочи ни, по какъв начин ще влезем в споразумение с провинцията и с Върховния комитет в София (посочи ни маслино, канали, шифър и пр.).“ При втора среща Ив. Хаджиниколов предоставя на Ив. Гарванов и Сп. Мартинов подпечатани празни бланки на ЦК на БМОРК, които впоследствие са изпратени на ВМОК в София. Този безпрецедентен случай допълнително нагнетява конфликта между задграничните представители на Вътрешната организация и Борис Сарафов. Със ситуацията е запознат и Ам. Шопов, който своевременно информира външния министър Стоян Данев. „Научавам се – пише солунският търговски агент в поверителен рапорт до МВНРИ от 23 февруари 1901 г., – че тукашният Централен комитет е взел тия дни решение да даде пълномощие на Върховния комитет в София да направи въстанието в Македония, в случай че от своя страна намерва това за полезно.“ Най-вероятният осведомител на Ам. Шопов по този конспиративен проблем е Ив. Гарванов, който вече действа като председател на Централния комитет в Солун.

В основни линии историографията приема предателствата на М. Михайлов, М. Ризов и К. Лазаров като случайна причина за Солунската афера. Това е логика, следваща спомените на очевидци и потърпевши от разгрома на ЦК на БМОРК. В този контекст най-използвани са спомените на г-р Хр. Татарчев. В тях се твърди, че конспиративната мрежа е разплетена от турската полиция в резултат от залобената и дешифрирана кореспонденция на Централния комитет с действащите в Цариград анархисти, която Пере Тошев предоставил на гимназиста Коце Лазаров за съхранение. Това обяснение изглежда твърде наивно и принизяващо конспиративните качества на най-авторитетните революционни функционери. Всъщност обвиняваните в предателство млади революционери са в периферията на конспиративната организация и едва ли са били допускани до съкровени тайни на нейния център. Внимателният прочит на най-обстойните извори (кореспонденцията на Екзархията, рапортите на Ам. Шопов и спомените на Ив. Гарванов) създават впечатление,

че османската власт вероятно е имала сериозна предварителна информация за тайната структура на БМОК. Допълнително основание за тази хипотеза предоставят мемоарите на „гемиджията“ Петър Манджук, които дълго време са извън ползрението на специализираната историография поради нежеланието на автора да ги публикува с изискваните от тоталитарната цензура корекции. „Поради убийството на некакъв бег в Солунско (събитие, предшестващо Солунската афера – Т. Р.), извършено от Трайчо Христов – отбелязва безкомпромисният със съвестта си анархист – направени са били няколко ареста в Солун и Солунско, при които е бил открит шифъра и ключа на моя последния, а също установено е било и лицето, чрез което са били изпращани шифрованите писма. Това лице е бил книжара Софроний Ников. Без да безпокои книжара или когото и да било от ония, които съставлявали Солунския Централен комитет, полицията прочитала шифрованите писма, взимала си бележки от тях и ги пускала да бъдат получавани от адресантите.“ Според П. Манджук арестите в Солун са предприети след дешифрирания от турската полиция подробен доклад на Александър Кипров до Централния комитет в Солун със сведения за подготовяното от младите анархисти взривяване на Отоманската банка в Цариград. Щастлива случайност бил фактът, че докладващият нямал гани за „подкопните работи“ в Солун. Разузнавателните сведения били докладвани на султана и по негова лична заповед били арестувани както Ал. Кипров в Цариград, така и „целото управително тело на Вътрешната Македонска организация в Солун“. В този смисъл за предварителната подготовка на османската власт свидетелства и публичният съдебен процес в Солун по всички правила на действащото законодателство. На осъдените е дадено право да обжалват присъдите си в Апелативния съд. Данните от изворите показват, че Солунската афера е използвана от Високата порта и като демонстрация пред дипломатите на великите сили във връзка с усилията за поддържане на легитимния ред в Европейска Турция. Руският посланик в Цариград характеризира действията на османската власт като напълно законни. Иван Зиновиев подчертава, че Османската империя има право да защитава своя вътрешен ред от незаконните действия на българския революционен национализъм, тъй като цяла Македония била „обхваната от мрежата на заговора, имаща за цел да предизвика общо въстание“.

На подобен критичен анализ следва да се подложи и романтичната версия за ръководството на Битолския революционен окръг след т. нар. Попставриева афера. Разкритията и арестите в Битолско са резултат от полицейското разследване след убийството на ексархийския свещеник в Битоля поп Ставри, извършено от организационен терорист на 17 август 1900 г. Подозреният във връзка с този случай Даме Груев първоначално е интерниран в родното си село Смилево, впоследствие е арестуван и разследван, а след произнесените на 17 март 1901 г. присъди по тази афера лежи в Битолския затвор. Неадекватна изглежда приетата на доверие теза, че въпреки засилената подозрителност на османската власт, използваща точно по това време шифъра на Вътрешната организация, той продължава ефективно да ръководи революционната дейност в региона чрез шифровани писма от Битолския затвор до заточението си през май 1902 г. в Подрум кале. Камо се имат предвид обстоятелствата около Солунската афера, използваният от Даме Груев „затворнически уют“ вероятно е целенасочено подсигурен от османското разузнаване.

Нанесеният от османската власт удар върху солунския център на българския революционен национализъм предоставя на Заграничното представителство в София практическа възможност да поеме временно цялото оперативно ръководство на Вътрешната организация. Гьорче Петров и Гоце Делчев се отнасят с недоверие към новия председател на Централния комитет Ив. Гарванов както поради неговото минало, така и заради подозрението, че чрез изпратените подпечатани бланки в София той подкрепя плана на ВМОК за подчиняване на БМОК чрез инфилтриране на офицери в нейните структури. Това е конкретната ситуация, при която задграничните представители подготвят и изпращат шифровано окръжно до комитетите на Вътрешната организация. Този документ е изработен между 8

Избрано

и 14 март 1901 г. Първата му част, анализираща положението във вилаетите след Солунската афера, е дело на Гьорче Петров. Според него граконовските мерки на Високата порта, улеснявани от поведението на великите сили, са създали ситуация, при която „Македония е обявена в революционно положение, без да има революция в нея“. Препоръчва се децентрализация на Вътрешната организация, временен отказ от активни действия и затягане на конспиративната дисциплина. Втората част от окръжното е изработена от Гоце Делчев. В нея личи известно влияние на социалистическите идеи за революцията върху неговите възгледи в сферата на българския иредентизъм. Гоце Делчев подлага на остра критика намерението на младите офицери да ускорят вдигането на въстание в Македония и Одринско. „Тям било достатъчно – акцентира окръжното – едно меншенство, наредено по военному и от военните, което под тяхно ръководство ще дигне знамето на революцията и подире насила со нож и камшик ще застава другата част от народа да вземе участие во борбата. Те не дават значение на народната сила, а само на организираната от тях част. Отношенията между работниците според тях не трябвало да бъдат, както у нас, основани на принципа на другарство и братство и на зачитание на взаимните чувства, а на строго подчинение по чисто военно-казармен ред.“ Гоце Делчев е убеден, че наложилите се във Върховния комитет офицерски манталитет е в противоречие с условията във вилаетите. За него тази казармена представа е „сън, който при първото съприкосновение со грубата действителност ще изчезне яко же дим“. Всъщност тази част от окръжното обосновава несъгласието на задграничните представители с намерението на ВМОК за незабавно въстание в Македония и Одринско като тактически ход на българския иредентизъм, който вероятно ще принуди великите сили да приложат чл. 23 от Берлинския договор. Във финалната си част, състояща се от четири препоръчани мерки, окръжното апелира за прекъсване на връзките между ВМОК и БМОК. Заявено е, че до очакваното свикване на извънреден македоно-одрински конгрес Задграничното представителство в София изцяло поема ръководството на Вътрешната организация.

Пълния текст четете в сп. „История“, кн. 4